

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Rakennustekniikan koulutusohjelma / rakennustuotanto

Vantte Arola

JALKAPALLOKATSOMOIDEN JA -STADIONEIDEN HANKESUUNNITTELU
SUOMESSA

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Rakennustekniikka

AROLA, VANTTE

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Huhtikuu 2013

Avainsanat

Jalkapallostadioneiden ja -katsomoiden hankesuunnittelu

57 sivua

Lehtori Jani Pitkänen ja lehtori Anu Kuusela

Kotkan kaupungin liikuntatoimi

jalkapallo, stadion, katsomo, suunnittelu

Opinnäytetyön aiheena oli jalkapallostadioneiden ja -katsomoiden hankesuunnittelu Suomessa. Työssä oli tarkoitus koota tietoa 2000-luvulla rakennetuista kohteista, yleisesti jalkapalloon liittyvästä urheilupaikkarakentamisesta ja myös tuoda jonkin verran vaihtoehtoja esille. Kerättyä aineistoa hyödynnettiin Kotkan Arto Tolsa Areenan kehittämiseen liittyvässä suunnittelussa.

Tietoa kerättiin haastatteluin, kirjallisista lähteistä ja lehtiartikkeleista. Myös omia kokemuksia hyödynnettiin. Opinnäytetyön yhteydessä tutustuttiin muutamiin rakennettuihin kohteisiin tarkemmin.

Opinnäytetyössä selvitettiin 2000-luvun rakentaminen, millainen hyvä stadion on, rakentamisessa huomioitavat määräykset, kehityssuunnat ja vaihtoehtoiset ratkaisut. Näiden kokonaispohjalta laadittiin Arto Tolsa Areenan kehittämisvaihtoehtoja. Aihealueen rajaamiseksi on pelialustan vaihtoehdot (tekonurmi vai jalkapallonurmi) ja stadionin valaistus jätetty pois opinnäytetyöstä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Construction Engineering

AROLA, VANTTE

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

April 2013

Keywords

Project Planning of Football Stadiums and Stands

57 pages

Jani Pitkänen, Senior Lecturer

Anu Kuusela, Senior Lecturer

Kotkan kaupungin liikuntatoiminnanyksikkö

football, stadium, stand, planning

The topic of this study was project planning of football stadiums and stands in Finland. The goal was to gather information about objects build in the 21st century, generally information about football ground construction and also suggest some options for developing the local arena. The information collected was used in Arto Tolsa Arena development plan. The field surface and stadium lightning are left out of the thesis.

Information was gathered by interviews, from literature, the internet and newspaper articles. Also personal and general experience was utilized. Finished Finnish football stadiums were also visited and their structures explored.

This thesis introduces construction of stadium in the 21st century, focusing on, what is a good stadium. It also explains various regulations, trends and alternative solutions. These all were used in Arto Tolsa Arena development and new stand project planning. A good new stand is compact and close to the field.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	RAKENTAMINEN 2000-LUVULLA	7
	2.1 Rakentaminen yleisesti	7
	2.2 Sonera stadion	7
	2.3 Veritas-stadion	8
	2.4 ISS-stadion	9
	2.5 Muut merkittävät hankkeet	9
	2.6 Kehitteillä olevat hankkeet	10
3	KOHTI PAREMPAA STADIONIA JA KATSOMOA	11
	3.1 Käyttäjryhmät	11
	3.2 Stadionin tilat	13
	3.3 UEFA:n ja palloliiton määräykset	19
	3.4 UEFA:n määräykset	19
	3.5 Palloliiton määräykset	21
	3.5.1 Veikkausliiga	21
	3.5.2 Miesten ykkönen	22
	3.5.3 Miesten kakkonen	22
	3.5.4 Miesten kolmonen	22
	3.5.5 Tarkennuksia määräykseen	23
	3.6 Nykyinen suunta ja kehitys	24
	3.7 Kerralla kokonaisuus vai pala palalta?	26
	3.8 Erilaisia vaihtoehtoja	28
	3.8.1 Monikäyttöisyys	28
	3.8.2 Seisomakatsomot	30
	3.8.3 Kattamattomat katsomot istumapaikoilla	36
	3.8.4 Katetut katsomot	39
	3.8.5 Muita tapoja	41

4	ARTO TOLSA AREENAN KEHITTÄMINEN	43
4.1	Nykyinen tilanne ja laaditut suunnitelmat	43
4.2	Uudet kehitysmahdollisuudet	43
4.2.1	Uusi aurinkokatsomo	44
4.2.1.1	Hankesuunnitelman perustiedot ja vaatimukset	44
4.2.1.2	Suunnitelma uuden katsomon tiloista	45
4.2.1.3	Kustannuslaskenta esimerkkitulojen pohjalta	48
4.2.2	Uimahallinpuoleisen päädyn kehittäminen katsomoilla	49
4.2.3	Päätykatsomon elävöittäminen maalauksilla	50
4.2.4	Vieraskannattajien sijoittaminen	52
	LÄHTEET	54

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Kotkan kaupungin liikuntatoimi. Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella jalkapallostadioneiden ja erityisesti niiden katsomo-olosuhteiden rakentamista Suomessa. Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää olemassa olevia ongelmia, tarkastella yleistä kehityssuuntaa ja tuoda esille eri sarjatasoja huomioivia vaihtoehtoisia ratkaisuja. Kokonaisuuden pohjalta on laadittu hankesuunnitelma Arto Tolsa areenan uutta aurinkokatsomoa varten. Lisäksi on huomioitu muita kehittämisehtoja.

Jalkapallostadionilla tarkoitetaan pelikenttää, joka on katsomoiden ympäröimä. Suomessa stadioneita on vähän. Kotimaisten stadioneiden vähäisyyden johdosta tarkastellaan tässä opinnäytetyössä kaikkia kotimaisia kilpatason jalkapallokenttiä stadioneina, vaikka ne eivät olisi vertailukelpoisia ulkomaisiin verrokkeihin. Saavutetun rakennuskannan tasossa ja suunnittelussa on ilmennyt puutteita. Usein on tehty kompromisseja yleisurheilun ja jalkapallon kesken. Etenkin huippu-urheilun tasolla olosuhteet eivät ole aina tyydyttäneet kumpaakaan lajiryhmää. Kokonaisuudessaan jalkapallostadioneiden ja katsomoiden rakentaminen Suomessa on jäänyt huomattavasti kehityksestä jälkeen verrattaessa muihin Pohjoismaihin.

2 RAKENTAMINEN 2000-LUVULLA

2.1 Rakentaminen yleisesti

Tämän vuosituhanen alussa on Suomessa toteutettu merkittäviä jalkapallokatsomoiden ja -stadioneiden rakentamishankkeita. Jalkapallostadioneiden olosuhteet olivat paikoittain todella huonot ja monella paikkakunnalla on edelleen. Olosuhteet olivat monesti vuoden 1952 olympialaisten puitteissa.

Heti vuosituhanen alkuun alkoi huippumodernin Töölön stadionin rakentaminen. Nykyiseltä nimeltä Sonera stadium. Tätä voidaan pitää uuden aikakauden alkuna. Stadion joka on tarkoitettu ensisijaisesti jalkapalloseuralle ja on ympäröity katsomoilla joka puolelta. Muita kehityshankkeita ja rakennelmia olivat Turun kupittaan katsomot, Vantaan uusi puinen stadion ja Kuopion uusi pääkatsomo. Pienempiä olivat muun muassa Kajaanin katsomo kenttineen.

2.2 Sonera stadium

Helsingin kaupungissa oli pitkään toivottu kunnollista vain jalkapalloseuralle tarkoitettua stadionia. Pitkällisten valmistelujen jälkeen alkoi vuonna 1999 rakennustyöt. Aloitusta vauhditti Helsingin Jalkapallo Klubin menestymisen mestareidenliigassa ja liikemies Hjallis Harkimo FC Jokereiden taustalla. Harkimolla oli kokemusta ennestään urheilupaikkojen rakentamisesta Hartwall-areenan yhteydestä ja tätä kokemusta hyödynnettiin. Stadion valmistui vuonna 2000.

Stadionin suunnittelivat arkkitehtikilpailun voittanut Atilier23-arkkitehtitoimisto. Suunnittelussa pyrittiin saamaan stadion uppoutumaan muiden läheisten urheilurakennusten joukkoon, olematta kuitenkaan liian raskas monumentti. Haluttu ilmava ulko- muoto saatiin toteutettua käyttämällä massiivisia teräsrakenteita nostamaan stadionin katsomoiden katot. Rakentamisen haasteina oli läheisen taloyhtiön vaatimus räystäs korkeuden suhteen ja pohjavesi, joka oli hyvin korkea alueella. Stadionin käyttötilat keskitettiin pääasiassa pääkatsomoon. Eteläpäätyyn rakennettiin toimistotiloja palloliitolle. Pohjoispäätyyn valmistui lähinnä varastotilaa ja pukukoppeja. Kokonaiskapasiteetti stadionilla on 10 770 katsojaa. (1.)

Tuuliongelmien ovat stadionin merkittävin haitta. Koko ongelma juontaa juurensa huonosta arkkitehtisuunnittelusta. Suunnitelmissa haluttiin saada avoin tunnelma. Avomuudella vaikutettiin ratkaisevasti siihen, että stadionin käyttömukavuus laski. Ongelmaan on yritetty hakea ratkaisua. Toistaiseksi kaikki vaihtoehdot ovat hyvin kalliita tai stadionin arkkitehtuuri kärsii liiaksi. (2.)

Ongelmana on lisäksi pysäköintitilojen vähyys. Sama ongelma koskettaa myös muita läheisiä urheilupaikkoja. Tällä hetkellä kartoitetaan yhdessä muiden paikallisten urheilutoimijoiden kanssa mahdollisuutta maanalaiseen pysäköintiparkkiin. (2.)

2.3 Veritas-stadion

Turun Kupittaalalla sijaitsevaa Veritas-stadionia pidetään monelta osin Suomen parhaana jalkapallostadionina. Pitkälti tämä johtuu katsomoiden sijainnista lähellä kenttään, katsomoiden jyrkkyydestä, juoksuratojen puuttumisesta ja melko hyvästä tuulisuojusta. Ainoastaan kentän ajoittain heikko nurmi on saanut moitteita. (3.)

Stadionin ensimmäinen pääasiassa betoninen katsomo nimeltään Olympiakatsomo on rakennettu vuoden 1952 olympialaisia varten. Vuonna 2002 alkoi stadionin kehittäminen. Uusi monipuolinen ja katettu pääkatsomo valmistui vuonna 2003. Pääkatsomon tekniset tilat, katsomot ja toimistotilat toteutettiin betonielementein. Pääkatsomon katosrakenteet on toteutettu teräksestä. Pääkatsomo edustaa monella tasolla huippua Suomessa niin toimivuudeltaan, kuin tilan käytön suhteen. Katettu katsomo lähellä kenttää, 3600 istumapaikkaa, aitioita ja palvelut sisätiloissa. Rakenteiden monipuolisen käytön mahdollistaa lukuisat toimistotilat, ravintola, pukuhuoneet lähikenttien käyttöön ja varastotilat. Vuonna 2009 valmistui uusi päätykatsomo naisten EM-kisoja varten. (4.)

Syy siihen miksi Turussa on panostettu näinkin paljon, johtuu muutamasta asiasta. Käytössä on ollut yksityistä rahaa, ja kaupunki on ollut halukas panostamaan jalkapallon olosuhteisiin, löytyyhän Turusta peräti kaksi pääsarjatason joukkuetta. Joukkueiden keskinäinen kohtaaminen niin sanottu Turun derby on 2000-luvulla noussut Suomen ykköstapahtumaksi veikkausliigassa. Ei turhaan puhuta Turun olevan tällä hetkellä Suomen johtava jalkapallokaupunki. Voidaan sanoa parantuneiden katsomopuitteiden muiden tekijöiden kanssa auttaneen vetämään jopa yli 9000 henkeä paikallispeleihin.

2.4 ISS-stadion

Vantaalle rakennettu ISS-stadion oli Finnforestin mallikappale tulevaisuuden puurakenteisesta stadionkonseptista. Stadionin kaikki katsomorakenteet on tehty puuelementeistä ja puunkäyttöä on yritetty maksimoida mahdollisimman paljon. Stadionin katsomolipan kantavat rakenteet on toteutettu liimapuusta. Vuonna 2000 valmistui ensimmäisenä osana 2250-paikkainen pääkatsomo Silva-konseptilla. Vuonna 2001 valmistui 2050-paikkainen vastakatsomo. (5.)

Stadionilla pelanneen AC Allianssin ajaututtua konkurssiin jäi stadionin laajempi kehittäminen päätykatsomoiden rakentamisen suhteen jäihin. Suunnitelmissa oli rakentaa molemmat päätykatsomot puuelementeistä ja luoda suljettu stadion. Stadionin merkittävin heikkous on vaneriset istuimet, jotka eivät ole kestäneet ulko-olosuhteissa. (5.)

2.5 Muut merkittävät hankkeet

Kuopion keskuskentän kehittäminen alkoi vuonna 2003 uudella tekonurmella ja pian vuonna 2005 valmistui uusi 2700-paikkainen pääkatsomo. Pääkatsomon suunnitteli arkkitehti Seppo Valjus, joka oli ollut myös mukana kehittämissä Vantaan ISS-stadionia. Katsomon tilat ja varsinaiset katsomot rakennettiin betonielementeistä. Katsomon lipan kantavat rakenteet toteutettiin liimapuusta. Keskuskentän uusi katsomo maksoi 4,2 miljoonaa. (6, 7.)

Valitettavasti tästä toistaiseksi ainoasta katsomosta tuli liian avara ja turhan korkealle nostettu. Parantamalla tuulisuojausta olisi katsomossa mukavampi seurata ottelua. Koko keskuskenttää vaivaa tietty tyhjyys, kun katsomoita rakennettiin vain yksi. Myöhemmin päätyyn rakennettiin matala seisomakatsomo.

Kajaanin liikuntapuisto on myös merkittävä rakennushanke. Vuonna 2006 valmistui uusi katettu vajaa 800-paikkainen katsomo uuden valaistun tekonurmikentän yhteyteen. Valitettavasti sosiaalitynit ja kentän lämmitys jäivät rakentamatta muuten hyvästä kokonaisuudesta.

2.6 Kehitteillä olevat hankkeet

Lähes jokaisessa kaupungissa, jossa jalkapalloa pelataan, on erilaisia suunnitelmia uusista kentistä, katsomoista ja stadioneista. Heikot olosuhteet ja toisaalta yleinen painostus ajavat kehittämään hankkeita. Tällä hetkellä eniten esillä on ollut Espoon Tapiolan stadion ja Vaasan Hietalahden stadion. Useammassa muussa kaupungissa on ollut erilaisia hankkeita koko ajan.

Espoon Tapiolaan on jo pitkään pyöritelty julkisuudessa FC Hongalle uutta suljetulla katolla varustettua stadionia. Alun noin 15 000 – 20 000-paikkaisesta stadionhankkeesta on luovuttu ja supistettu hanketta noin 8000-paikkaiseen stadioniin. Tuoreimpien tietojen mukaan Espoon kaupungin pohtimiseen kyllästynyt FC Honka on päättänyt rakentaa stadionin yksityisesti omin varoin kaupungin vuokraamalle tontille. (8.)

Suomen palloliitto on ollut erityisen kiinnostunut Espoon stadionista. Stadionissa olisi suljettava katto, mikä mahdollistaisi yhdessä täysmittaisen kentän kanssa maajoukkueiden harjoitusotteluiden pelaamisen talvella Suomessa. Suljetulla katolla varustettu stadion toisi helpotusta talvella pääkaupunkiseudun jalkapallokenttien pulaan. (9.)

Vaasassa on suunniteltu Hietalahden stadionin kehittämistä ja sen yhteydessä muita liikuntatiloja. Alun perin stadionin piti olla noin 8000-paikkainen ja sen yhteydessä kaksi täyttä salibandykenttää. Tällä hetkellä toteutettava vaihtoehto näyttää olevan noin 6000-paikkainen stadion missä on 4600-katettua paikkaa. (10, 11.)

Lahdessa on puitu perinteisen Kisapuiston kehittämistä. Pientä ehostusta on jo tehty korjaamalla nykyistä pääkatsomoa ja asentamalla 1000 kuppi-istuinta. Myös nurmi on uusittu ja asennettu lämmitysputkisto. Seuraavana hankkeena on uuden rinnekatsomon rakentaminen. (12, 13.)

Rovaniemellä on tarkoitus rakentaa keskuskentälle uusi katsomo. Toistaiseksi hankkeelle ei ole myönnetty rahoitusta. (14, 15.)

3 KOHTI PAREMPAA STADIONIA JA KATSOMOA

Jalkapallostadioneihin kuuluu olennaisesti tiivis tunnelma. Tiivis tunnelma syntyy, kun katsomot ovat lähellä kenttää ja koko stadion on ympäröity katsomoilla suljetuksi kokonaisuudeksi. Suomessa valitettavan usein kuitenkin katsomoita ei ole tarpeeksi muodostamaan stadionia ja välissä on juoksuradat.

3.1 Käyttäjryhmät

Kotimaisilla jalkapallostadioneilla liikkuu monenlaista käyttäjää ja jokaisella on eri funktio sen käytössä. Ensisijaisesti tärkeää on tunnistaa nämä käyttäjät ja huomioida käyttäjryhmien tarpeet tilojen suhteen. Karkeasti ryhmit voi jaotella esimerkiksi seuraavasti:

1. Pelaajat ja erotuomarit

Pelaajilla ja erotuomareilla on omat vaatimuksensa pelikentän, tilojen ja niiden vaatimusten ja käytön suhteen. Vaatimuksista tarkemmin luvuissa 3.3 – 3.5.

2. Seurahenkilöstö, seuran pelaajat, mediaväki, myyjät ja muut toimijat

Seurahenkilöstö voi hyödyntää stadionin muita tiloja esimerkiksi toimistoina ja liikuntatiloina pelaajillensa. Mediaväki taas hyödyntää seuran lehdistötiloja omassa toiminnassansa. Ottelutapahtumien yhteydessä myyjät tarvitsevat kioskitilaa.

3. Katsojat

- a. Normaalit katsojat, perhekatsojat, seuran juniorit ja heidän vanhempansa.
- b. VIP-vieraat ja yritysvieraat
- c. Liikuntarajoitteiset
- d. Kannattajaryhmät

Normaalit katsojat ovat ottelutapahtumassa määrältään suurin käyttäjryhmä. Heidän tarpeita varten voi olla eri hintaluokan katsomoita ja näissä toimivat palvelut oheistuotteineen. Jossain tapauksissa seuran junioreille on osoitettu oma katsomonosa.

VIP- ja yritysvieraille on yleensä oma erillinen alue ja mahdollisesti aitioita. Palvelutaso on korkea ja ottelutapahtuman yhteydessä hyödynnetään stadionilla olevia palvelutiloja.

Liikuntarajoitteisia on yleisesti huomioitu melko heikosti nykyisilläkin stadioneilla. Liikuntarajoitteiselle pitäisi olla esteetön kulku ja mahdollisuus hankkia lippu kaikista katsomon osista. Lisäksi pitäisi olla asianmukaiset liikuntarajoitteiset huomioivat wc-tilat. Kuvassa 1 on esitetty, miten liikuntarajoitteisille on järjestetty paikat Stadion der Freundschaftilla.

Kuva 1. Stadion der Freundschaft (16)

Kannattajaryhmät viihtyvät yleensä stadionin päädyssä tai pitkän sivun katsomon kulmassa. Kannattajaryhmillä on yleensä tarve kannustaa joukkuettaan seisten. Valitettavasti Suomessa ei usein ole huomioitu tarvetta seisomakatsomoille. Samoin kuin tarvetta ripustaa erilaiset kannattajalakanat muualle, kuin mainosten päälle. Yhtä tärkeää on huomioida vieraskannattajat ja järjestää heille samantasoiset palvelut.

4. Muut käyttäjät

Ottelutapahtumien ulkopuolisena aikana stadioneissa voi olla yhteydessä eri yritysten toimistotiloja, ravintoloita, kauppoja ja joskus kenttää hyödynnetään konserteissa tai muissa tapahtumissa. Suunnittelussa voidaan huomioida tilojen muuntojoustavuus hyödyntämällä kevyitä väliseinäratkaisuja. Tarpeen vaatiessa tiloja voidaan muuttaa sopivaksi uuteen tarkoitukseen.

3.2 Stadionin tilat

Kävijäryhmien perusteella voidaan stadionin tiloja jaotella esimerkiksi seuraavasti:

- Stadionin perustilat missä pukuhuoneet, yleiset tilat, seurojen tilat, mediatilat, kioskit.
- Muut ottelutapahtumista riippumattomat tilat muille käyttäjille.
- Tilat ja katsomot VIP-vieraille.
- Katsomot peruskäyttäjille.
- Katsomo/katsomolohko kannattajaryhmille.

Stadionin perustilojen ja muiden tilojen rakentaminen ei mitenkään merkittävästi poikkea normaalista rakentamisesta. Rakentamista velvoittavat ja ohjaavat yleiset rakennusmääräykset ja hyvän rakennustavan noudattaminen. Yleisen rakennusmääräyskokoelman F2 rakennuksen käyttöturvassa on mainittu katsomopaikkojen ja kulkureitien mitoituksessa huomioitavat määräykset. Paloturvallisuudessa tulee noudattaa rakennusmääräyskokoelma E1:n määräyksiä. Jalkapallokatsomoiden ja -stadioneiden paloluokkaan vaikuttavat pinta-ala, henkilömäärä ja suojaustaso. Paloluokka vaikuttaa suoraan rakenteisiin ja rakennuskustannuksiin. Paloluokka kannattaa varmistaa paloteknisellä suunnitelmalla. Jalkapallokatsomoiden paloluokka on yleensä P3 tai P2. Lisäksi tulee noudattaa UEFA:n ja palloliiton määräyksiä.

Kioskien ja muiden palvelutilojen sijoittelu on yleensä ongelmallista jonojen takia. Jonot tukkivat helposti kaikki liikuntasuunnat stadioneilla. Usein tontti on jo sen verran rajallinen, ettei sijoittelulla voida merkittävästi vaikuttaa jonojen sijaintiin. Monella kotimaisella stadionilla ongelmana on enemmän palvelun heikkous kuin tilojen puute. Useimmiten jonot etenevät hitaasti johtuen maksutapahtuman hitaudesta. Esi-

merkiksi tehostamalla palvelua tai ottamalla käyttöön koko stadionilla polettimaksut, voidaan maksutapahtumaa nopeuttaa.

VIP-vieraita varten on yleensä tehty isompia tiloja, missä voidaan vieraita kestitä. Tiloihin on helppo siirtyminen katsomoon. Katsomossa VIP-vieraat on sijoitettu stadionin parhaimmille paikoille keskelle. Katsomomukavuutta voidaan parantaa vielä mukavimmilla penkeillä. Kuvassa 2 on Veritas-stadionilla olevat lämmitetyt ja pehmustetut VIP-penkit.

Stadioneilla on tehty usein aitioita, joita myydään tai vuokrataan. Pienet hajautetut aitiot eivät välttämättä ole mikään pakollinen vaihtoehto. Trendinä on tällä hetkellä korostaa VIP-vieraiden yhtenäisyyden tunnetta ja luoda mahdollisuus esimerkiksi yritysvieraiden solmia parempia kontakteja keskenään. Erilaisilla tilavaihtoehtoilla voidaan ohjata stadionia käyttävän seuran markkinointi ja yhteistyövaihtoehtoja. Aitioiden rakentaminen ja myyminen voi kuitenkin olla osana stadionin rahoitusvaihtoehtoja.

Kuva 2. Veritas-stadionin lämmityksellä varustetut VIP-penkit

Jalkapallostadionin merkittävä käyttäjäryhmä on katsojat. Hyvällä katsomolla voidaan parantaa huomattavasti stadionin tunnelmaa ja katsojan elämystä. Millainen on sitten hyvä katsomo.

Hyvän katsomon ominaisuudet:

- Lähellä kenttää. 2 - 3 metrin päässä sivurajasta.
- Profiililtaan jyrkkä
- Katettu
- Tuulisuojattu sivuilta ja takaa. Katsomon takasivu peitetty katsomon osalta umppeen. Katsomon sivut kokonaan tai puoliksi umpinaiset.
- Kuppipenkeillä varustettu. Parhaimmat penkit ovat sellaiset, jotka nousevat ylös ja katsomossa voidaan myös seistä. Helpottaa myös siivoustyötä ja pitää penkit paremmin puhtaina.
- Riittävästi palvelutiloja (sosiaalitilat ja kioskit). Vähintään yksi wc-paikka / 500 katsojaa kohti ja yksi kioski 500 katsojaa kohti.
- Palvelutilat sijoitettu sateelta suojaan katsomon alle tai lämmitettävään tilaan.

Kuva 3. Veritas-stadionin pääkatsomon lämmitetty taukotila kioskeineen

Kannattajaryhmien vaatimukset normaalista katsojasta poikkeavat lähinnä vain sen suhteen, että pitää olla mahdollisuus seistä ja ripustaa eri kannatuslakanat. Esimerkiksi Helsingin Jalkapalloklubi (HJK) on tullut tässä kannattajaryhmiä vastaan ja poistanut kuppipenkkejä eteläpäädyistä.

Katsomon sijoittelussa suhteessa kenttään on myös muutamia näkemyseroja. Tunnelmaltaan paras olisi kuvassa 4 oleva Veritas-stadionin pääkatsomon tyylinen lähellä kenttää oleva katsomo. Samanlainen katsomotyyppi löytyy monelta Englantilaiselta stadionilta. Tällöin yleisöllä on välitön kontakti pelikenttään ja sen tapahtumiin. Huonona puolena on mainosaidat. Ensimmäisen rivin katsojia voi häiritä korkeat mainokset. Osittain mainonnan takia monella uudella stadionilla on katsomot nostettu 0,5 – 2 metriä ylemmäs nurmen pinnasta. Joissain tapauksissa on haluttu estää paremmin katsojien pääsy kentälle. Suomessa rakentamisen pitäisi kuitenkin ensisijaisesti korostaa sitä, että edesautetaan paremman tunnelman luomista kotimaisille stadioneille. Kuopion pääkatsomon tapainen ylhäälle sijoitettu katsomo on kaikista huonoin vaihtoehto. Tällöin katkaistaan katsojan suhde kentälle ja sen tapahtumiin. Päätykatsomoissa voidaan enempi korkeutta korostaa, jotta saadaan parempi näkyvyys. Esimerkiksi kuvassa 5 oleva Veritas-stadionin päätykatsomo on nostettu selvästi ylemmäs. Pidentämällä koko katsomo kentän levyiseksi, muodostuu myös tiiviimpi tunnelma yhdessä muiden katsomoiden kanssa.

Kuva 4. Veritas-stadionin pääkatsomo

Kuva 5. Veritas-stadionin päätykatsomo

Katsomon pitäisi olla myös tarpeeksi jyrkkä, jotta saadaan parempi näkyvyys. Etenkin matalissa päätykatsomoissa tämä korostuu, kun näkyvyys ylemmiltä riveiltäkin jää heikoksi. Olisi suositeltavaa, jos katsomon kulma olisi 45 astetta tai enemmän.

Merkittävä puute monissa uusissakin kotimaisissa katsomoissa on tuulisuojausten puute. Katto on päällä, mutta sivut ja takaosa on jätetty täysin auki. Kuvassa 6 oleva Meadow Lane on melko tyypillinen englantilaistyylinen katsomo tuulisuojauksineen. Joissain tapauksissa katsomon lippa on niin paljon ylöspäin viistoon, että vettä sataa sisään reilusti. Ensimmäisten rivien kastuminen on melko yleistä monella stadionilla ja siitä tuskin eroon päästään. Tekonurmien lisääntyessä ei tarvitse enää kovin monella stadionilla katsomoa rakentaessa huomioida auringon suhdetta nurmeen. Tällöin voidaan lippaakin pidentää.

Kuva 6. Meadow Lane, Englanti (17)

Jokaiseen katsomoon olisi hyvä järjestää oma erillinen lipunmyyntipiste ja kulkureitti. Tällöin kaikki liikenne ei tapahdu vain yhden portin ja lipunmyyntipisteen kautta, vaan hajautetusti. Eri katsomoilla voidaan vaikuttaa lippujen tasapuolisempaan hinnoitteluun. Esimerkiksi myymällä edullisempia päätykatsomolippuja. Oheispalvelut voidaan rakentaa samaten katsomokohtaisesti.

Nykyään olisi syytä huomioida paremmin vieraskannattajat. Etenkin monilta turvallisuuden liittyviltä ongelmatilanteilta välttyttäisiin vieraskannattajien paremman sijoittelun ansiosta. Stadionilla pitäisi olla valmiiksi eristetty tai aidattu alue omine palveluineen. Eristetylle alueelle on hyvä olla oma kulkuväylänsä ja siten minimoida mahdolliset kontaktit kotijoukkueen katsojien kanssa. Stadion suunnittelussa tämän voi huomioida varaamalla esim. päätykatsomoon sopiva tila (palloliiton määräykset 5% koko katsomokapasiteetista) ja aidata se muusta katsomosta. Kulku voidaan järjestää katsomosta ulos toisesta portista, kuin yhden pääportin kautta, josta koko liikenne stadion alueelle. Parhaimmillaan tämä toteutuu, jos jokainen katsomo on eristetty omaksi alueeksi.

3.3 UEFA:n ja palloliiton määräykset

Kaikissa kotimaisissa jalkapallo-olosuhteiden rakentamisessa tulee ottaa huomioon niin UEFA:n, kuin palloliiton määräykset. Määräyksiä pohjalta voidaan myös suunnitella stadionin tulevaisuuden käyttötarkoitus ja varautumiset mahdollisiin laajentumisiin.

3.4 UEFA:n määräykset

Kriteerit	Kategoria 1	Kategoria 2	Kategoria 3	Kategoria 4
Pelikentän koko	100 - 105 m pitkä, 64 - 68 m leveä		105 m pitkä, 68 m leveä	
Tuomareiden pukuhuoneen minimikoko			20 m ²	
Valaistuksen minimi	Sopiva TV-lähetyskeskukseen	800 luxia	1400 luxia	1400 luxia (kaikista suunnista)
VIP-pysäköinti	10	50	100	150
Seisomakatsomot sallittu	Kyllä	Ei		
Istumapaikkojen minimimäärä (kuppipenkein)	200	1500	4500	8000
VIP-paikkojen minimimäärä	50	100	250	500
VIP-paikat vierasjoukkueelle	10	20	50	100
VIP-alue				400 m ²
Mediatilojen vähimmäiskoko	50 m ²	100 m ² 50 henkilölle		200 m ² 75 henkilölle
Valokuvaajat			15	25
Pääkameralle vaadittava tila vähintään	4 m ² 1 kameralle	6 m ² 2 kameralle		10 m ² 4 kameralle
Lehdistöpaikkoja vähintään	20, 5 pöydillä	20, 10 pöydillä	50, 25 pöydillä	100, 50 pöydillä
Selostuspaikkoja vähintään	2	3	5	25
TV-studioiden tiloja	1 huone mikä on muutettavissa	1	2	2 ja vähintään yksi näkyvä kentälle
Pelaajien haastattelupaikkoja				4
Lähetysautoille varattua tilaa stadionin ulkopuolella vähintään	100 m ²	200 m ²		1,000 m ²
Vähintään paikkoja lehdistöhuoneessa	Vähintään 1	30	50	75

Taulukko 1. UEFA:n stadion kategoriat (18)

UEFA on luonnut erityisen kategorialuokituksen stadioneita varten. Jos joukkue pelaa mestarien liigan tai Eurooppa-liigan lohkovaiheessa tulee stadionin täyttää kategoria 4:n vaatimukset. Eurooppa-liigan kahdella ensimmäisellä kierroksella (Q1 ja Q2) stadionin pitää täyttää kategoria 2:n vaatimukset. Kolmannella kierroksella (Q3) ja loppusarjassa (play-off) taas kategoria 3:n vaatimukset. Mestarien liigan vaatimukset ovat muuten samat, mutta loppusarjassa (play-off) pitää täyttää vähintään kategoria 4:n vaatimukset. (19, 20.)

Kotimaisista stadioneista vain neljällä Sonera stadium, Olympia stadion, Tampereen Ratina ja Turun Veritas-stadion on mahdollisuus täyttää kategoria 4:n vaatimukset (väliaikaisia lisäjärjestelyitä voi vaatia). Lahden stadion täyttää lähes kategoria 3:n vaatimukset. Suurin puute useammalla kotimaisella stadionilla on katsomopaikkojen vähyys. Katsomopaikkojen pitää olla rakenteeltaan kiinteitä ja kuppipenkein varustettu. Muut vaadittavat tilat on useimmiten onnistunut rakentamaan poikkeusjärjestelyin ja tilapäisrakennelmin stadionin yhteyteen. UEFA myöntää poikkeuslupia etenkin, jos stadion on lähellä täyttää vaatimukset.

Parantamalla kotimaisia stadioneiden laatua täyttämään UEFA:n vaatimuksia edistämme samalla kotimaisten seurajoukkueiden mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin otteluihin kotikentällään. Etenkin jatkokierroksilla nousee seinä pystyyn tiukkojen vaatimusten vuoksi. Kotimaisista joukkueista kuitenkin 4 - 5 pelaa joka vuosi kansainvälisiä otteluita. Esimerkiksi kaudella 2012 - 2013 (kansainvälisesti) HJK pelasi mestarien liigassa 2- ja 3-kierroksen karsintaotteluita. Lisäksi joukkue pelasi Eurooppa-liigassa loppusarjassa (play-off). Kuopion Palloseura (KuPS) onnistui pelaamaan itsensä aina Eurooppa-liigassa 3-kierrokselle asti. KuPS'in kotistadion ei täyttänyt kategoria 3:n vaatimuksia, mutta KuPS sai pelata stadionilla UEFA:n poikkeusluvalla. UEFA:n poikkeusluvan saivat myös Myllykosken Palloseura ja JJK Jyväskylä. Molemmat seurat eivät kuitenkaan selvinneet 3-kierrokselle asti. JJK:n Harjun stadionin suurin puute oli kiinteiden kuppipenkein varustettujen katsomoiden puute. Tämä rajasi paljon yleisöä ulos ensimmäisten karsintakierroksien otteluista. (21.)

3.5 Palloliiton määräykset

Suomessa palloliiton määräykset pohjautuvat pitkälti UEFA:n määräyksiin. Olosuhteisiin liittyvät määräykset ovat sanelleet pitkälti kehityksen suunnan ja pakottaneet seuroja yhdessä kaupungin kanssa kehittämään olosuhteita paremmiksi.

3.5.1 Veikkausliiga

- Stadionilla pitää olla valvomo, josta näkymä koko kentän alueelle.
- Katetut paikat
 - o 4000 katettua istumapaikkaa niissä kaupungeissa, jossa on vähintään 50 000 asukasta.
 - o 3000 katettua istumapaikkaa niissä kaupungeissa, joissa on 30 000 – 50 000 asukasta.
 - o 2000 katettua paikkaa vähintään alle 30 000 asukkaan kaupungeissa.
- Katsomokapasiteetin suositellaan enimmäkseen olevan erillisiä istuimia (kuppenit).
- Vähintään 800 luxin valaistus.
- Katsomo-osat voitava erottaa erillisiksi sektoreiksi.
- Pelikentän pituuden oltava 100 – 105 metriä ja leveyden 64 – 68 metriä.
- Pelikentän tulee olla lämmitetty.
- Opasteet
- Vieraskannattajille pitää olla varattuna omat turvalliset istumapaikat vähintään 5 % paikoista koko stadionin katsojakapasiteetista.
- Stadionilla on oltava riittävä määrä valoisia, siistejä ja hygieenisiä WC-tiloja molemmille sukupuolille. WC-istuinten minimimäärät: kaksi naisille ja kaksi miehille/1000 katsojaa. WC-tiloissa tulee olla kylmää vettä ja käsipyyhkeitä/ käsienkuivauslaitteita.
- Lehdistölle katsomossa kirjoitustasolla varustettu katsomonosa. Vähintään 10 henkilölle.
- Lehdistötilaisuustila vähintään 10 henkilölle.
- Dopingnäytteen ottoa varten soveltuva huone.
- Stadionille suositellaan lämmitettävää pääkatsomoa.

(22)

3.5.2 Miesten ykkönen

- Katsomo jossa vähintään 1000 istumapaikkaa ja 500 katettua paikkaa.
- Vähintään 800 luxin valaistus.
- Pelikentän pituuden on oltava 100 - 105 metriä ja leveyden 64 - 68 metriä.
- Vierasjoukkueen kannattajille on varattava omat turvalliset istumapaikat, joiden määrä on vähintään 5 prosenttia katsomokapasiteetista.
- Riittävästi WC-tiloja molemmille sukupuolille.
- Lehdistökatsomo 10 henkilölle ja lehdistötila 10 henkilölle.
- Dopingnäytteen ottoa varten soveltua huone.

(22)

3.5.3 Miesten kakkonen

- Pelikentän minimikoko on 95 x 55 metriä. Palloliiton suositus on 105 x 68 metriä.
- Pelaajien pukuhuoneen koko vähintään 30 m².
- Erotuomarin pukuhuoneen koko vähintään 10 m².
- Pukuhuoneiden oltava lämmitettyjä ja lukittavissa. Pukuhuoneissa oltava suihkutitilat, joissa lämminvesisuihku vähintään neljälle henkilölle.
- WC-tilat pelaajille ja erotuomareille.
- Stadionilla oltava tulostaulu, äänentoistolaitteet ja tulospalvelussa tarvittavat laitteet.
- Istumapaikat vähintään 200 henkilölle.
- Katsomoiden läheisyydessä oltava riittävät wc-tilat yleisölle.

(22)

3.5.4 Miesten kolmonen

- Pelikentän minimikoko on 95 x 55 metriä. Palloliiton suositus on 105 x 68 metriä.
- Pelaajien pukuhuoneen oltava vähintään 20 m².
- Erotuomareiden pukuhuoneen oltava vähintään 10 m².
- Pukuhuoneiden yhteydessä oltava suihkutila.
- WC-tilat pelaajille ja erotuomareille.

(22)

3.5.5 Tarkennuksia määräyksiin

Palloliitossa on tarkoitus ottaa nykyiset olosuhteisiin liittyvät vaatimukset tarkastelun alaiseksi kahden vuoden sisällä. Etenkin monien kuntaliitosten myötä on syntynyt risiiritaisia tilanteita. Myllykoski kuuluu nykyään osana Kouvolaan, ja alueella on noin 70 000 asukasta. Määräysten mukaisesti Myllykoskella pitäisi olla 4000 katettua paikkaa. Käytännössä Myllykoski on pieni paikkakunta ison Kouvolan sisällä ja kaukana Kouvolan keskustasta. Myllykoskella ei myöskään katsojalukujen perusteella ole mitään tarvetta lisäkatsomoille. (9.)

Olosuhdemääräyksiin pitäisi asettaa kuppipenkit pakolliseksi. Toistaiseksi ne ovat vielä suositus. Harva uusi katsomo rakennetaan ilman kuppipenkejä. Määräämällä kuppipenkit suoraan parannetaan valmiuksia kansainvälisiä otteluita varten. Lisäksi parannetaan katsojamukavuutta. Pääkatsomoiden lämmitys suositus on melko turha. Monessa pääkatsomossa on kyllä lämmitys, mutta sitä ei käytetä. Teknisten vaikeuksien ja muiden syiden takia.

Palloliitossa on pohdittu mahdollista luopumista joistakin olosuhdevaatimuksista. Esimerkiksi Ruotsissa ei ole käytössä mitään kiinteitä paikkamäärä vaatimuksia. Kokonaan luopuminen tuskin olisi hyvä vaihtoehto. Nykyisillä määräyksillä on kuitenkin merkittävästi edesautettu olosuhteiden parantamista. Luopumalla pakollisista määräyksistä on yksi syy vähemmän painostaa kuntia/kaupunkeja olosuhteiden parantamiseen. Mahdollinen ehtojen helpottaminen etenkin pakollisten katettujen katsomopaikkojen suhteen sen sijaan voi tuoda uusia mahdollisuuksia. Esimerkiksi FC Lahti voisi pelata merkittävän osan peleistä parempi tunnelmaisessa kisapuistossa. Uuden katsomon myötä olisi kisapuisto huomattavasti parempi paikka kuin avoin hiihtostadion, vaikka ei aivan täyttäisi nykyisiä vaatimuksia. Katsojamäärältään isommat pelit ja kansainväliset ottelut voi pelata Lahden stadionilla. (9.)

3.6 Nykyinen suunta ja kehitys

Veikkausliigan ja palloliiton määräykset olosuhteiden kehittämisen suhteen ovat monella paikkakunnalla edesauttaneet parempien stadion olosuhteiden rakentamisessa. Palloliitto on myös kanavoinut osan UEFA:n HatTrick-tuesta huippujalkapallon olosuhteiden parantamiseen. Useimmilla paikkakunnilla kehitys on ollut kuitenkin melkoisen verukkaista. Kymmenessä vuodessa on ehkä saatu vasta valot ja lämmitys kentälle. Toinen kehitystä edesauttava tekijä ovat olleet kansainväliset ottelut, jotka ovat pakottaneet kehittämään etenkin valoja ja kuppipenkkejä.

Nykyisen kehityssuuntauksen heikoin puoli on siinä, että joukkue, joka nousee veikkausliigaan, pelaa useasti yleisurheilustadionilla. Stadionille on rakennettuna jonkinlaiset katsomo-olosuhteet (yleensä yksi katettu katsomo) ja pukuhuonetilat. Seura yhdessä kaupungin kanssa alkaa kehittämään olosuhteita määräysten mukaiseksi tapahtuu kaikki kehitys yleisurheilustadionin hyväksi. Rakennetaan valot, lämmitys nurmelle ja seuraavaksi lisäkatsomot. Jalkapalloseuralle tämä ei ole ideaali tilanne. Tunnelma stadionilla jää silti melko kolkoksi johtuen juoksuradoista. Yleisö istuu niin kaukana itse pelikentästä, että välitön kosketus pelikentän tapahtumiin katkeaa. Voidaan myös kysyä, tarvitseeko yleisurheilijat yhtä kesäkisaa varten lämmitystä, valoja ja parempia olosuhteita. Jalkapalloa pelataan helposti sen 15 - 20 kertaa kaudessa. Lahdessa on huipputasoinen yleisurheilustadion, mutta on kuitenkin huomattu kolkon ja avaran stadionin soveltuvan huonosti jalkapalloon.

Merkittävä puute on yleisurheilustadioneiden pienet nurmikentät, jotka eivät ole riittävän leveitä tai pitkiä. Tampereen Ratinassa olisi loistavat puitteet pelata maajoukkueen jalkapallopelejä, mutta valitettavasti kenttä on vain 67 metriä leveä. Vaadittu kentän leveys on 68 metriä. Jos yleisurheilukentällä aletaan leventämään nurmen kokoa, se helposti johtaa hyppylajien siirtämiseen pois nurmen reunalta. Hyppypaikat sijoitetaan katsomon ja juoksuradan väliin, mikä heikentää jalkapallopelien seuraamista. Mikäli yleisurheilustadioneilla harkittaisiin tekonurmen käyttöönottoa jalkapalloa varten, se ei onnistuisi heittolajien takia. (23.)

Mahdutettaessa kahta huipputasolla toimivaa lajia yhdelle stadionille, joudutaan jatkuvasti tekemään kompromisseja, mistä molemmat lajit kärsivät. Oulun Raatin stadionille tehtiin vuonna 2010 remontti, missä tavoitteena oli saada huippuolosuhteet molemmille lajeille. Tällä kertaa menttiin jalkapallon ehdoilla eikä siirretty pääkatso-

moa vielä kauemmas kentän reunasta. Tästä seurasi, että nyt pääkatsomosta ei näe etummaisista juoksuratoja. Kansallisella Olympiastadionilla on jouduttu paljon tekemään kompromisseja etenkin juoksuratojen kaarteissa jyrkkyydessä. Jalkapallokenttä on saatu mahdutettua, mutta useiden pikajuoksijoiden mielestä juoksurata on siten pilattu. (24, 25.)

Parempi ratkaisu olisi jo heti alussa siirtää jalkapallon hyväksi tehtävät panostukset jalkapalloa varten tehdylle stadionille, etenkin kun monilla yleisurheilustadioneilla ei lähtötaso ole kuitenkaan merkittävästi parempi, verrattuna siihen, jos rakentaa jalkapallokentän ja sen ympärille omaa kokonaisuutta. Veikkausliiga ja palloliitto voisi tulla tässä vastaan antamalla pidemmän ajan olosuhteiden kehittämiseen, jos seuralla yksin tai yhdessä kaupungin kanssa on esittää uskottavat suunnitelmat oman jalkapallostadionin kehittämisestä. Sen sijaan, että panostaa yleisurheilustadionille.

Kaupungin näkökulmasta on helppo sanoa parempien olosuhteiden auttavan molempia lajiryhmiä. Todellisuudessa tällä hetkellä teemme enemmän vain kehoja huipputason yleisurheilu- ja jalkapallostadioneita. Pitäisi ymmärtää, että jalkapalloa pitää pelata ensisijaisesti sille tarkoitettussa ympäristössä samoin kuin yleisurheilua. Jokaiseen kaupunkiin pitäisi saada ihan oma jalkapallokenttä, minkä ympärille voidaan alkaa rakentamaan uusia katsomoita ja parempaa palvelua riippuen kaupungin joukkueiden sarjatasosta. Kun kaupungin seura tai seurat menestyvät kohti ylempiä sarjatasoja, tulee kaikki lisäpanostus olosuhteisiin suoraan jalkapallokentälle eikä yleisurheilukentälle. Kuntaliitosten myötä joissain kaupungeissa on syntynyt positiivinen ongelma monista urheilukentistä. Esimerkiksi Rovaniemellä on siirretty yleisurheilun olosuhteet ja panostukset omalle kentälle ja jalkapalloa taas pelataan keskuskentällä. Yleisurheilukenttä ei kuitenkaan aivan poissuljettu vaihtoehto ole. Muutamissa kaupungeissa yleisurheilustadioneille on jo tehty niin mittavia panostuksia jalkapallon suhteen, että on jo järjetöntä vetäytyä. Yleisurheilustadionit voivat sijaita myös keskeisellä paikalla tai hyvien kulkuyhteyksien päässä, joka sekin puoltaa niiden käyttöä. Pienemmillä paikkakunnilla taloudelliset realiteetit tulevat vastaan enemmän.

Suuremmissa ja perinteisemmissä palloilukaupungeissa voidaan ottaa suurempia harppauksia oman jalkapallostadionin suhteen. Pienemmissä kaupungeissa voidaan keskittyä askel askeleelta parantamaan olosuhteita. Melko hyvänä kokonaisesimerkinä voidaan pitää Kajaanin liikuntapuistoa, johon on rakennettu tekonurmikenttä, valot

ja katsomo. Ainoastaan sosiaalililat jäivät rakentamatta. Kajaanin liikuntapuiston tapaiseen ympäristöön on helppo tehdä suoraan kaikki seuraavat kehittämishankkeet, mikäli kaupungin seurajoukkueet niitä tarvitsevat. Kokonaisuudessaan Suomessa on hyvin vähän puhtaita jalkapallokenttiä, joiden yhteydessä on katettu katsomo/katsomoita.

3.7 Kerralla kokonaisuus vai pala palalta?

Ideaalein tilanne olisi kerralla rakentaa valmis stadion, kuten Sonera stadium. Monista syistä johtuen tätä ei useimmiten tapahdu. Olosuhteiden valmiiksi rakentaminen kerrallaan maksaa melkoisesti. On huomattavasti helpompaa saada rahoitusta 5 miljoonaa euroa maksavaan katsomoon kuin 18 miljoonaa euroa maksavaan stadioniin. Toinen syy on laajennettavuus. Joissain suhteissa on järkeväkin huomioida stadionin laajennettavuus ja mahdolliset tulevaisuudessa kasvavat yleisömäärät. Yleisesti näyttää siltä, että kerralla valmiiksi stadionit voivat tulla kyseeseen vain suuriin väestökeskuksiin. Kerralla valmiiksi stadioneiden pitäisi myös saavuttaa UEFA:n stadion kategoriassa luokka 4. Muut puhtaalta pöydältä suunniteltavat stadionit suurissa kaupungeissa pitäisi suunnitella siten, että pitkällä tähtäimellä saavutetaan kategoria 4.

Suomessa yleisin tapa on ollut rakentaa pala palalta. Ensin tehdään yksi katsomo. Sen jälkeen toinen ja niin edelleen. Yleensä aloitetaan pääkatsomosta, johon sijoitetaan tekniset tilat ja pukuhuoneet. Pala palalta-rakentamisen suurin puute tulee ilmi siinä, jos aloitetaan rakentamalla yksi katsomo ja sen jälkeen kehitys jätetään pitkäksi aikaa kesken. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää Kuopion keskuskenttää, jonne rakennettiin pääkatsomo. Sen jälkeen muut katetut katsomorakenteet etenkin vastakatsomo on jäänyt puuttumaan. Kokonaistunnelma jää hyvin autioksi ja tunnelman kannalta vaisuksi. Parempi tapa olisi rakentaa mieluiten saman tien kaksi katsomoa, joko kerrallaan tai lyhyen ajan sisällä, kuten Vantaan ISS-stadionilla.

Voidaan myös miettiä koko katsojakapasiteetin hahmottamista. Pieniin kaupunkeihin ei ole mitenkään järkevä rakentaa ylisuuria stadioneita. Pitäisi olla realistisempi ote todellisuuteen. Veikkausliigan katsojakeskiarvo on noin 2200 katsojaa, ja vaikka se tuplaantuisi, ei vielä kovin suurista katsojamääristä puhuta. Kokonaiskapasiteetiltaan noin 5000 – 8000-paikkainen stadion ajaa monessa isossakin kaupungissa asiansa. Mielummin rakennetaan katsojiltaan täydehkö pieni stadion, kuin avara iso stadion. Voidaan myös miettiä kannattaako sen yhden 3000-paikkaisen katsomon sijaan raken-

taa kaksi katsomoa. 2300- ja 700-paikkainen. Näin tuotaisiin enempi suljetun tilan vaikutelmaa. Kaupungeissa, joissa on isot kansainvälisiin peleihin kelpaavat yleisurheilustadionit, voitaisiin rakentaa pienempiä jalkapallostadioneita ja suuremmat pelit pelata yleisurheilustadionilla, esimerkiksi Lahdessa jos kisapuiston yleisökapasiteetti olisi tulevaisuudessa veikkausliigassa 5000 - 7000 (3000 - 4000 kuppi-istuinta ja loput seisomakatsomoita) ja Lahden stadionin vastaavasti 14 000 (7460 kuppi-istuinta). Samanlainen onnistuisi Tampereella Ratinan stadionin ja mahdollisen uudistetun Tammelan stadionin välillä. Tammelan stadionia kehitettäessä ei siitä kuitenkaan kannata rakentaa liian pientä. Onhan Tampereella väestöllisestikin valtavasti enemmän asukkaita. Molemmat tapaukset edellyttäisivät kuitenkin yleisurheilukenttien saattamista UEFA:n jalkapalloseuralle vaadittuun 68 x 105 metriä kokoon ja Lahdessa enemmän kuppipenkki paikkoja.

Isoissa kaupungeissa missä ei ole yleisurheilustadionia, jossa on vähintään 8000 kuppipenkkiä. Kannattaa panostaa isompaan jalkapallostadioniin (vähintään 8000 kuppipenkkiä) tai mitoittaa suunnitelmat siten, että tuo tavoite joskus saavutetaan. Jos tulevaisuudessa käy niin onnekaasti, että kaupungin seura etenee pitkälle kansainvälisissä peleissä. Se joutuu pelaamaan kotiottelunsa muulla paikkakunnalla, jos UEFA:n stadionkategoriassa ei kotikenttä täytä neljättä tasoa.

Pienet katsojamäärät ja niukkuus rahasta myös osaltaan takaavat sen, että haaveiden mielikuvat joka suuntaan katetuista moderneista Allianz tyylistä stadioneista eivät ole kovinkaan realistiset. Lähivuosina todennäköisesti rakentaminen Suomessa on hyvin persoonallisen värikästä pala palalta rakentamista.

Tärkeimmät askeleet ovat:

1. Täyttää palloliiton vaatimukset sarjatasoon nähden.
2. Oheispalvelut ja olosuhteet kuntoon.
3. Riittävästi katettuja paikkoja.
4. Ympäröidä kenttä katsomoilla ja luoda ”suljettu tila”.

3.8 Erilaisia vaihtoehtoja

Stadion rakentaminen ei välttämättä ole niin kallista kuin yleisesti luullaan. Paljon on kiinni vaatimustasosta mitä halutaan. On ilmiselvää, että alemmilla sarjatasoilla (miesten ykkönen, kakkonen, kolmonen) voidaan löytää edullisempia, mutta kehittäviä vaihtoehtoja. Kaikkien stadioneiden ei tarvitse olla samasta pakasta vedettyjä teräsbetonikomplekseja. Persoonallisempiakin ratkaisuja voidaan löytää. Jokaisesta kentästä voidaan rakentaa oma persoonallinen stadion alemmillakin sarjatasoilla. Yleisesti kotimaisia stadioneita vaivaa tietty tyhjyys ja avaruuden tunne. On aivan eri asia tulla paikkaan, joka vaikuttaa jollain tavalla katsomoilla ympäröidyltä tilalta, kuin kentälle jossa yhdellä reunalla on katsomo ja muihin suuntiin näkyy aukeaa silmän kantamattomiin. Kenttä, jota on edes yritetty täyttää massalla, vaikuttaa enemmän siltä tiiviiltä stadionilta.

3.8.1 Monikäyttöisyys

Jalkapallostadionit ja katsomoiden yhteyteen voidaan rakentaa muita yleisiä tiloja. Tilojen ei tarvitse suoranaisesti liittyä aina jalkapalloon tai muuhun urheiluun. Investointikustannuksia saataisiin helpotettua, kun löydetään monipuolisempaa käyttöä. Yksinkertaisimmillaan katsomon alla voi olla varastotilaa tai palvelutiloja, joita esimerkiksi vuokrataan. Isompien hankkeiden monikäyttöisyyden hidasteena ovat tiukat kaavamääräykset.

Useasti jalkapallostadionit sijaitsevat niin keskeisellä paikalla, että on järkevää rakentaa niiden yhteyteen muita tiloja. Sonera stadiumiin on rakennettu urheiluun liittyviä toimistotiloja (mm. palloliitolle ja veikkaukselle). Stadionin yhteydessä on myös muita tiloja, joita on vuokrattu. Turun Veritas-stadionin yhteyteen rakennettiin toimistotiloja ja huoltovarikko. Uuteen päätykatsomoon taas varastotilaa, jota vuokrataan kaupungille. Pidemmälle vietävässä ajattelussa voidaan rakentaa stadionin yhteyteen tai sen läheisyyteen esimerkiksi kauppoja, hotelleja, toimistotiloja ja asuntoja. (2, 3.)

Kuva 7. Norrporten areena (26)

Kuvassa 7 on Norrporten-areena, joka on kaupunkikuvaan upotettu. Areenan yhteydessä on monipuolisesti muita tiloja.

Kuva 8. Tunavallen (27)

Kuvassa 8 on Tunavallenin stadion, jonka jokaisesta kulmasta löytyy korkea tornitalo. Ei ehkä kuitenkaan kaikkein mukavin paikka asua, johtuen ottelutapahtumien melusta.

3.8.2 Seisomakatsomot

Suomessa on hyvin vähän tehty seisomakatsomoita. Viime vuosina korkeammilla sarjatasoilla ainut on tehty Kuopion keskus kentälle. Muutamilta isommilta kotimaisilta yleisurheilustadioneilta löytyy matalia seisomakatsomoita kaarteista. Seisomakatsomot eivät ole mitenkään menneen aikakauden juttu, vaan niitä rakennetaan yleisesti edelleen etenkin Saksassa. Saksassa on valtavasti alemman sarjatason joukkueita, joiden pelikentät näyttävät hienoilta stadioneilta. Kiitos seisomakatsomoiden, jotka ympäröivät pelikenttää joka puolelta. Seisomakatsomoiden laatutaso vaihtelee yksinkertaisista nurmipengerryksistä aina katettuihin betonikatsomoihin asti.

Suomessa ei sinällään ole samanlaista seisomakatsomoon liittyvää suurempaa kulttuuria, vaan meillä on enempi totuttu istumaan. Seisomakatsomoita löytyy kuitenkin monista jääkiekkohalleista, joten aivan vieraita ne eivät ole. Suomessa voitaisiin ihan hyvin rakentaa kattamattomia seisomakatsomoita esimerkiksi päätyihin ja mahdollisesti hyödyntää näissä maavallin muotoja. Etenkin miesten ykkösen ja sitä alemman sarjatason stadioneille seisomakatsomo voi olla hyvinkin kätevä vaihtoehto lisäämään tiiviimpää stadion tunnelmaa tyhjien päätyjen tai pitkän sivun sijaan.

Veikkausliiga tasolla kannattaa huomioida, että kansainvälisissä otteluissa seisomakatsomot ovat kiellettyjä. Veikkausliigassa voidaan hyvinkin kuitenkin käyttää seisomakatsomoita täydentävinä katsomoina ja mahdollisesti rakentaa seisomakatsomo siten, että myöhemmin on helppo kuppipenkit asentaa. Kustannuksiltaan kattamaton seisomakatsomo ei ole kallis, mutta tuo aivan uuden kokonaisilmeen stadionille.

Kuva 9. Kuopion matala päätykatsomo

Kuvassa 9 on Kuopion matala päätykatsomo. Kaudella 2011 asennettiin katsomoon 480 kuppi-istuinta Kuopion palloseuran selviytyttyä europeleihin. Katsomo olisi toiminut paremmin, jos se olisi rakennettu alkujaan paljon korkeammaksi. (28)

Kuva 11. Waldstadion Kaiserlinden (29)

Kuva 12. Waldstadion Kaiserlinden (29)

Kuvassa 11 ja 12 on Waldstadion Kaiserlindenin seisomakatsomo päädyssä. Hyvä kokonaisesimerkki ja sopisi Suomeen hyvin.

Kuva 13. Stadion Pforzheim-Holzhof (30)

Kuvassa 13 on Stadion Pforzheim-Holzhofin katsomo. Nupukivistä rakennettu loiva seisomakatsomo.

Kuva 14. Lohrheidestadion (31)

Kuvassa 14 on Lohrheidestadionin kurvissa oleva korkea seisomakatsomo.

Nykyaikana on ehkä hieman unohdettu vanha tapa rakentaa stadionit kuoppaan tai tehdä ympärille maavallit, joihin katsomot on rakennettu. Kenttää kiertävillä rinneratkaisuilla voidaan vaikuttaa siihen, että tila tuntuu enemmän suljetulta avonaisen kentän sijaan. Kuoppiin rakennetut Mikkelin urheilupuisto ja Vuosaaren urheilukenttä ovat huomattavasti viihtyisämpiä ympäristöjä. Kotkassa Arto Tolsa Areenalla toisen päädyn rinne on auttanut paremman tunnelman luomisessa tekemällä stadionista enemmän suljetun tilan.

Maavalleihin on helppo tehdä erilaisia yksinkertaisia seisomakatsomoita mm. betonista, pengertämällä tai ihan vallin muotoja hyväksikäyttäen pohjana seisomakatsomolle.

Yksinkertaisia betonisia maavalliin tehtyjä seisomakatsomoita voidaan hyödyntää aina veikkausliigatasollakin asti luomaan suljettua stadion tunnelmaa sen sijaan, että jätetään pääty tai päädyt tyhjiksi 10 - 30 vuodeksi odottamaan kapasiteetin nostoa lisärakentamisella.

Kuva 15. Trenkwalder Arena (32)

Kuvassa 15 on Trenkwalder Arenan päädyssä oleva rinne, joka auttaa muodostamaan stadionista suljetun tilan.

Kuva 16. Fuchs-Park stadion (33)

Kuvassa 16 on Fuchs-Park stadionin maavallin ja seisomakatsomon yhdistelmä.

Kuva 17. Stadion Hoheluft (34)

Kuvassa 17 on Stadion Hoheluftin korkeampi seisomakatsomo hiekkapengerryksellä ja kaatumarautoineen.

3.8.3 Kattamattomat katsomot istumapaikoilla

Kattamattomat katsomot istumapaikoilla ovat usein kiistellyn kohde, kannattaako niitä rakentaa etenkin Veikkausliigassa. Ensisijaisesti Suomessa kannattaa tehdä riittävästi katettuja katsomoita. Sääolosuhteemme eivät ole mitenkään eteläeurooppalaisen aurinkoiset ja jalkapallon ottelukalenterin suhteen on enemmän painetta pidentää kautta kuin lyhentää. Nykyinen kehityssuunta uusissa stadioneissa on vahvasti katetun suuntainen. Kattamattoman katsomon etu on siinä, jos se on kiinteä katsomo ja varustettu kuppipenkeillä sitä voi käyttää kansainvälisissä otteluissa. Kattamatonta katsomoa ei pidä myöskään aliarvioida viihtyvyyden suhteen. Etenkin kesällä kattamaton aurinkokatsomo on suosittu. On suositeltavaa rakentaa pienemmillä stadioneilla vastakatsomo sen sijaan, että olisi vain yksi katettu pääkatsomo kentällä.

Kattamaton katsomo voi ensisijaisesti tulla kyseeseen päätykatsomona (kuten Veritastadionilla) tai vastakatsomona kansainvälisiin otteluihin, jos katettuja on riittävästi ja halutaan lisäpaikkoja edullisemmin. Pienillä paikkakunnilla, joissa on katettuja katsomoita minimäärä (2000 paikkaa). Voidaan rakentaa edullisempi kattamaton vastakatsomo kuppipenkeillä varustettuna kansainvälisten otteluiden takia.

Yleisurheilustadioneilla kattamattomia katsomoita on ensisijaisesti hyvä käyttää kurvissa (Veikkausliiga-tasolla). Kattamattomilla katsomoilla voidaan arkkitehtuurisesti tasata korkeuseroja esimerkiksi ison pääkatsomon ja matalan vastakatsomon suhteen, kuten kuvassa 20.

Pienillä alasarjan stadioneille ja yleisurheilukentällä kattamaton katsomo voi tulla kyseeseen pääkatsomona tai vastakatsomona. Katsomoon pitäisi panostaa sen verran, ettei siitä tule nykyisiä katsomoiden valtavirtaa edustava hökötysmäinen teräshekikko puulankuilla. Monesti Suomessa suositaan liikuteltavia katsomoita, mutta ne ovat kiikkeriä, varsin matalia ja ahtaita, eivätkä ne myöskään anna mitenkään edustavaa kuvaa stadionista. Liikuteltavat katsomot voivat tulla kyseeseen silloin, kun pelataan

yleisurheilustadionilla ja katsomot voidaan sijoittaa lähemmäs pelikenttää juoksuralle tai päätyihin.

Suomessa olisi tarvetta edulliselle, mutta kiinteälle katsomolle, esimerkiksi puurunkoisille. Katsomoa voisi monistaa useammalle kentälle väliaikaisten katsomovirityksen sijaan. Katsomon pitäisi olla sen verran korkea, että alle on mahdollista tehdä matalia varasto-, sosiaali- tai kioskitiloja.

Kuva 18. Casino Stadion (35)

Kuva 19. Casino Stadion (35)

Kuvassa 18 ja 19 on Casino Stadionin katsomot kurveissa. Toisessa kurvissa on seisomakatsomo ja vastakkaisessa kurvissa taas katsomoon on asennettu kuppipenkit.

Kuva 20. Asteras Tripolis stadion (36)

3.8.4 Katetut katsomot

Jokaiseen paikkaan ei tarvitse rakentaa sitä huippua pääkatsomoa, jossa on varusteet ja tilat kaikenlaiseen toimintaan. Tiputtamalla vaatimustasoja voidaan kuitenkin tehdä ihan kelvollisia katsomoita kenttään ja sarjatasoon nähden. Katettujen katsomoiden hintaan vaikuttaa paljon vaatimustasot ja lisätilat, joita katsomoon halutaan. Perustusten kustannukset vaikuttavat paljon. Savisissa maaperissä joudutaan paaluttamaan enemmän ja tällöin kustannukset nousevat.

Kuva 21. Oulunkylän Fair pay areenan katsomo (37)

Kuvassa 21 on Oulunkylän Fair pay areenan katsomo. Noin 1100 paikkaa.

Kuva 22. Kajaanin katsomo (38)

Kuvassa 22 on katettu katsomo Kajaanista. 757 istumapaikkaa kuppipenkeillä. Pituutta on 52 metriä. Kyseinen katsomotyyppi sopisi hyvin veikkausliigatasolle päätykatsomoksi tai pidempänä vastakatsomoksi. Sivuille voi lisätä esimerkiksi läpinäkyvät pleksilasiset tuulisuojat tai kokonaan umpinaisen rakenteen. (39.)

Kuva 24. Mondo arena (40)

Kuvassa 24 on Mondo areenan katsomo Lapinlahdella, 1000-istumapaikkaa kuppi-
penkeillä. Hinta on 370 000 €. Katsomo ei ole aivan optimaalisin jalkapalloon runsai-
den pystytolppien takia, mutta se voi olla hyvä mahdollisuus, jos halutaan nopeasti
paljon katettuja paikkoja. (39.)

3.8.5 Muita tapoja

Suljetun tilan vaikutelmaa voidaan lisätä pengertämällä kentän tyhjiä reunoja lisää-
mällä sinne korkeita mainoksia ja aitoja. Tällöin pitää huomioida rakennusluvan ha-
keminen.

Kuva 25. Florent Beekman Stadion (41)

Kuva 26. Silviu ploiesteanu (42)

4 ARTO TOLSA AREENAN KEHITTÄMINEN

4.1 Nykyinen tilanne ja laaditut suunnitelmat

Tällä hetkellä Arto Tolsa Areena koostuu kahdesta katetusta katsomosta ja yhdestä putkikatsomosta. Pääkatsomo, mikä on rakennettu vuoden 1952 olympialaisia varten on vajaa 2000-paikkainen. Katettu päätykatsomo on noin 700-paikkainen ja rakennettu 90-luvun lopussa. Pääkatsomon vastaisella sivulla olevassa aurinkokatsomossa on noin 1000-paikkaa. (43.)

Arto Tolsa Areenaa käyttää enimmäkseen miesten ykkösessä pelaava FC KooTeePee ja miesten kakkosessa pelaava Kotkan Työväen Palloilijat. Stadion täyttää nykyisellään sarjataso vaatimukset. Jos nousu veikkausliigaan tapahtuisi, ei stadion täyttäisi olosuhdevaatimuksia vaaditun 4000-katetun paikan osalta.

Viime aikoina on tehty hankesuunnitelma kahden tekonurmikentän rakentamisesta Arto Tolsa Areenan vieressä oleville hiekkakentille. Lisäksi areenan pelialusta on suunniteltu vaihdettavaksi tekonurmeen. (44, 45.)

Yleisesti ottaen nykyiselläänkin Arto Tolsa Areena sijoittuisi melko korkealle suomalaisessa jalkapallostadion vertailussa, mutta kehityksen pyörän on pyörittävä. Perinteisenä jalkapallokaupunkina Kotkassa on osattu panostaa olosuhteisiin.

4.2 Uudet kehitysmahdollisuudet

Tärkeimpiä kehitysmahdollisuuksia on uuden katetun katsomon rakentaminen nykyisen aurinkokatsomon tilalle. Uusi katettu katsomo palvelisi tulevia uusia tekonurmikenttiä tarjoten pukuhuonetiloja. Muita kehitysmahdollisuuksia lähitulevaisuudessa voisi olla nykyisen päätykatsomon kuppipenkittäminen, uimahallinpuoleisen päädyn täyttäminen esimerkiksi seisomakatsomolla. Kehitysmahdollisuuksia on yleisesti ympäristössä ja viihtyvyyden parantamisessa. Kokonaisuudessaan uuden katsomon myötä olosuhteet pitäisi lähes täyttää UEFA:n kategoria kolmen vaatimukset.

Kauemmas katsoen tulevaisuudessa voi kehittää nykyistä pääkatsomoa uudella monikäyttöisellä pääkatsomolla ja uimahallinpuoleisen päädyn hyödyntäminen katettuna katsomona. Kulmiin voidaan rakentaa tuulisuojat ja luoda stadionalueesta enempi suljettumpi/suojatumpi tila. Lisäksi stadionin valaistusta voisi nostaa 1400-luxiin.

4.2.1 Uusi aurinkokatsomo

4.2.1.1 Hankesuunnitelman perustiedot ja vaatimukset

Tärkeimpiä kehitysmahdollisuuksia on uuden katetun katsomon rakentaminen nykyisen aurinkokatsomon tilalle.

Katsomon suhteen on esitetty useita toivomuksia mitä siihen tulisi sijoittaa:

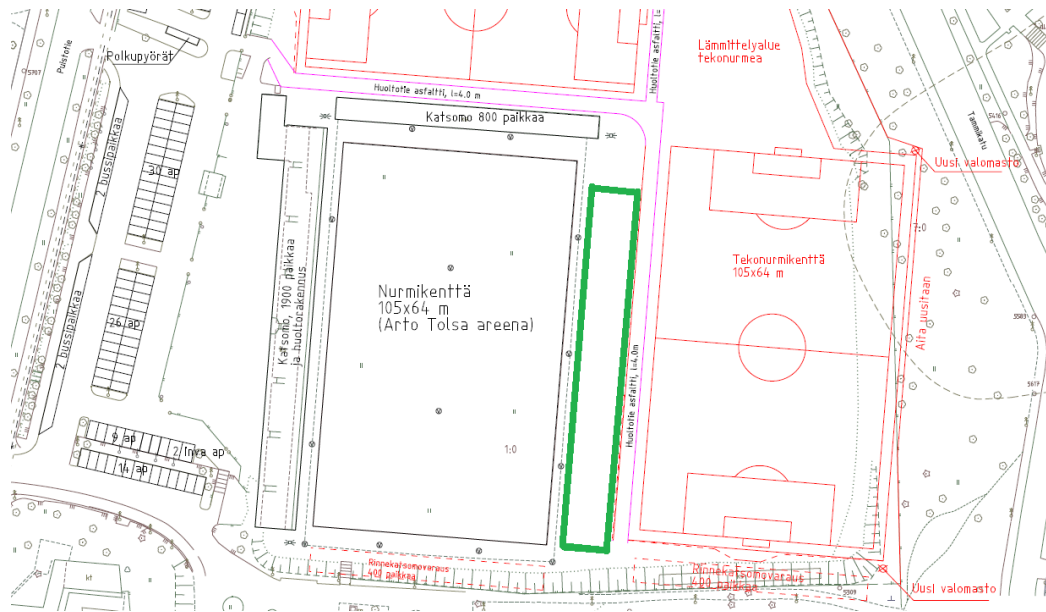
- Liikuntaviraston koneita
- Seurojen toimistoja
- Uudet pukuhuoneet neljä kappaletta ja erotuomarille pukuhuone.
- Aitioita ja tiloja VIP-käyttöön otteluisännöinnin järjestämisessä
- Varastotilaa

Katsomokapasiteetin suhteen pitäisi katsomon olla vähintään 2000-paikkainen. Ei ole mielekästä rakentaa pienempää katsomoa, kuin nykyinen pääkatsomo on. On esitelty toiveita, että katsomopaikkoja olisi uuden tekonurmikentän suuntaan.

Arto Tolsa Areena on perinteisesti tunnettu hyvästä tunnelmasta, jota on katsojien lisäksi edesauttanut nykyisten katsomoiden sijainti aivan kentän reunalla luoden tiivistä tunnelmaa. Uudessa katsomossa on hyvä säilyttää vanha puukatsomon henki ja tuoda katsojat edelleen lähelle pelitapahtumia. Katsomon tuulisuojaukseen on kiinnitettävä huomiota ja suojattava katsomotilat takaa ja sivuilta hyvin. Yleisesti ottaen katsomon suhteen pätevät samat asiat mitä kappaleessa 3.2 on lueteltu hyvän katsomon suhteen.

Katsomon sijainti jo sinällään on haasteellinen. Tilaa on hyvin vähän etenkin jos taakse tulee uusi tekonurmikenttä. Arto Tolsa Areenan nykyinen kenttä on leveydeltään 65 metriä, eikä siten täytä UEFA:n suosituksia, jotka ovat 68 metriä. Jos nykyistä kenttää levennettäisiin 68 metriin asti, jäisi taas tekonurmikenttä hyvin pieneksi ja pilaisi sen

käytettävyyden täysmittaisena kenttänä. Tekonurmikenttä rajoittuu autotiehen, eikä se siten ole enää levennettävissä. (46, 47.)

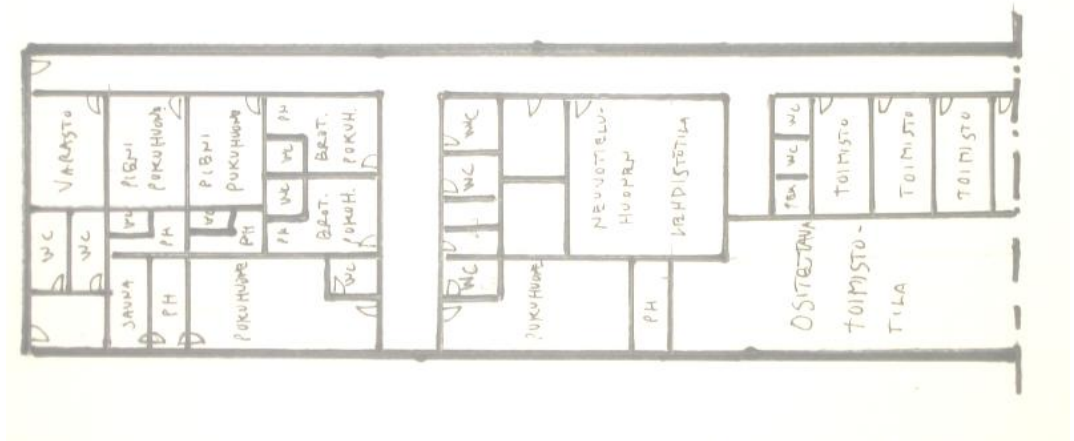
Kuva 27. Uuden aurinkokatsomon sijainti

4.2.1.2 Suunnitelma uuden katsomon tiloista

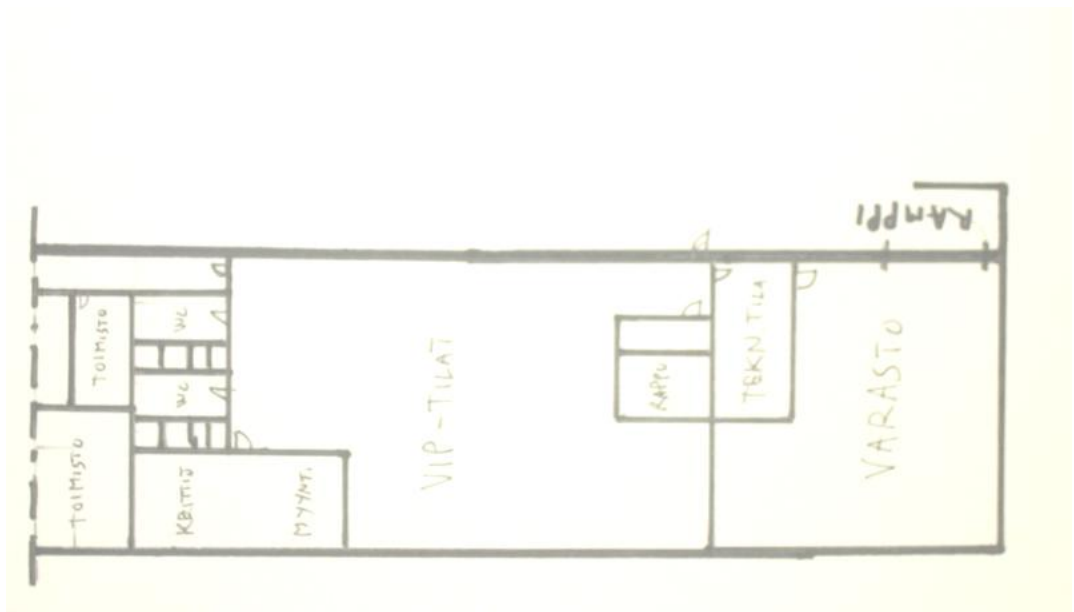
Katsomon tiloista valtaosa on sijoitettu kellarikerrokseen. Ainoastaan kioskit, wc-tilat, aitiot ja myymälät on sijoitettu maanpinnan tasolle tai korkeammalle. Viereisen uuden tekonurmikentän katsomot on jätetty pois. Katsomot voidaan toteuttaa esimerkiksi siirrettävinä katsomoina huoltotielle tai kiinteinä katsomoina päätyyn.

- 2500-istumapaikkaa kuppipenkeillä
- 200 - 300 istumapaikoista olisi business seats-paikkoja
- Aitioita 2-10 kpl. Riippuen saatavalla olevasta yksityisestä rahoituksesta.
- Lehdistöpaikkoja 20 - 50. 10 - 25 lehdistöpöydillä.
- Lehdistön ja median tilat. Ottelutapahtumien ulkopuolella käytettävissä neuvotte-luhuoneena.
- Toimistoja seuroille ja vuokrattavaa toimistotilaa.
- Iso VIP-tila, missä lämmityskeitin ja omat wc-tilat.
- 2 kpl pukuhuoneita, jotka veikkausliigatasoa.
- 2 kpl pienempiä pukuhuoneita palvelemaan viereisiä pallokenttiä
- 2 kpl erotuomarin pukuhuoneita

- 1 kpl dopingnäytteen ottoa varten huone.
- Kuivaushuone
- Varastotiloja
- Tv-kameralle tasot
- Yleisön wc-tilat ja lisäksi päätyyn wc:t jotka palvelevat päätykatsomoa
- 4 kpl kioskeja.

Kuva 28. Esimerkkiluonnos uuden aurinkokatsomon pohjakerroksen tiloista

Kuva 29. Esimerkkiluonnos uuden aurinkokatsomon pohjakerroksen tiloista

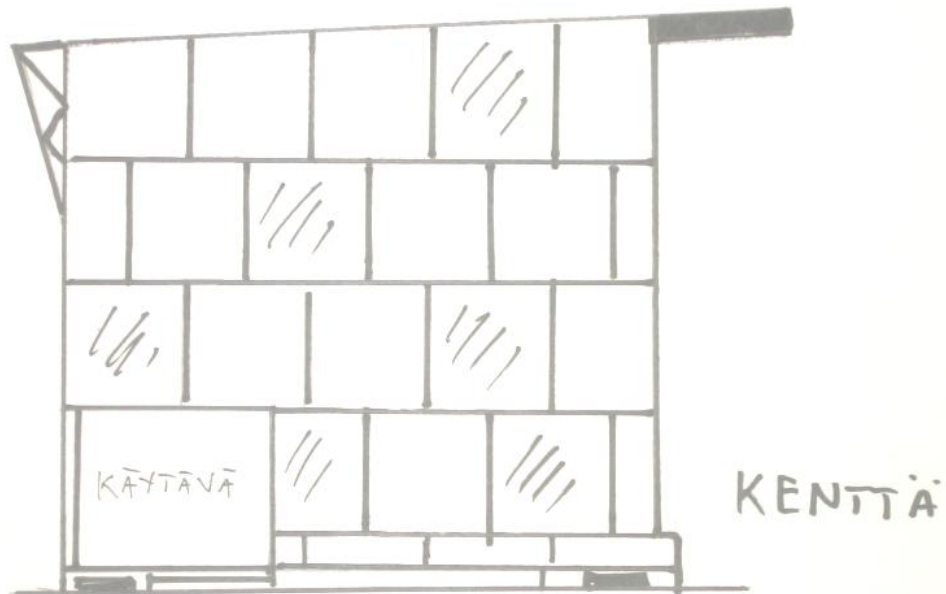
Kuvassa 28 ja 29. esimerkkiluonnos pohjakerroksen tilajaosta. Pohjakerroksen tilat voidaan myös järjestää toisin. Esimerkiksi varastotila voidaan sijoittaa toiseen pätyyn ja sosiaalisia tiloja lähemmäs katsomon keskiosia.

Kuva 30. Esimerkkiluonnos uuden aurinkokatsomon leikkauksesta

Kuvassa 30. esimerkkiluonnos katsomon leikkauksesta. Leikkauksessa katsomon takana on käytävä, jonka varrella on yleisön wc- ja kioskitilat. Katsomo voi olla profiililtaan myös jyrkempi. Tarvittaessa palvelua voi laajentaa taustalla olevalle huoltotielle. Käytävätila voi olla täysin suojattu tai puoliavoin. Suojattuna tila voidaan varustaa lämmityksellä. Mahdolliset aitiot voidaan rakentaa puoli- tai toiseen kerrokseen. Aitioiden lukumäärä ja mahdollinen anniskeluterassi määräävät kerrostarpeen. Pienempi aitiomäärä voidaan toteuttaa katsomon keskiosaan matalammalle tasolle.

Mikäli areenan nurmea halutaan leventää 68 metriin, joudutaan takana oleva huoltotie jättämään pois. Varastotilat tulisi tällöin sijoittaa nykyisen päätykatsomon puoleen, jolloin niihin pääsee kulkemaan kulkutien kautta.

Kuva 31. Esimerkkiluonnos uuden aurinkokatsomon päädyn julkisivusta

Pääty on umpinainen ja toimii tuulisuojuksena katsomolle. Pääty voidaan kattaa esimerkiksi teräskaseteilla ja ulkonäöllisesti voidaan hakea arkkitehtuurista ilmettä esimerkiksi satamasta ja konteista.

4.2.1.3 Kustannuslaskenta esimerkkitulojen pohjalta

Katsomon tilojen pohjalta on laadittu hankekustannusarvio. Katsomon rakentamiskustannusarvioksi tulee noin 4,6 miljoona euroa. Karkea kustannusarvio on esitetty seuraavalla sivulla olevassa laskelmassa. Laskelma on laadittu TAKU-hankekustannusohjelmalla.

Talo 80 -nimikkeistö	€	€/m2	%
B1 Rakennuttajan kustannukset	420 000	144	11,3
B2 Rakennustekniset työt	2 516 000	860	68,0
B3 LVI-työt	386 000	132	10,4
B4 Sähkötyöt	201 000	69	5,4
B5 Erillishankinnat	101 000	35	2,7
B1...B5 Rakennuskustannukset yhteensä	3 624 000	1 239	98,0
Muut kustannukset			
Tontti			
Toimintavarustus			
Toiminnan ylläpito			
Rahoitus			
Hankevaraukset	75 000	26	2,0
Muut kustannukset	75 000	26	2,0
PERUSTAMISKUSTANNUKSET	3 699 000	1 265	100,0
Arvonlisävero 23% (ei sis. tontin hankintaa ja hankerahoitusta)	851 000	291	
PERUSTAMISKUSTANNUKSET YHTEENSÄ	4 549 000	1 555	

Kuva 32. Hankekustannuslaskelma pääryhmittäin

Kustannukset on muodostettu huomioimalla muut tekniset tilat erikseen ja itse katsomotilat omana yksikkönä. Näiden yhteistuloksesta on muodostettu hankekustannusarvio.

Kustannuksia voidaan vähentää karsimalla toimisto- ja varastotiloja, joita on paljon. Samoin VIP-tiloja on mahdollisuus pienentää. Kustannukset kasvavat merkittävästi, jos aitioita rakennetaan enemmän.

4.2.2 Uimahallinpuoleisen päädyn kehittäminen katsomoilla

Uimahallinpuoleinen pääty on toistaiseksi ollut vielä ilman katsomoa. Päädyn rinteen voisi rakentaa seisomakatsomon, johon olisi mahdollista tulevaisuudessa asentaa kuppipenkit. Seisomakatsomo ei myöskään vaikuttaisi taustalla olevaan kevyenliikenteen väylään vaan se säilyisi edelleen käytössä. Katsomon voi kytkeä paremmin mukaan taustalla olevaan anniskelualueeseen.

On myös mahdollisuus kierrättää nykyisiä aurinkokatsomon putkikatsomoita. Pienentämällä ja leikkaamalla putkikatsomoa voisi se toimia päätykatsomona uimahallin päädyssä. Toisaalta järkevintä olisi kierrättää nykyisiä putkikatsomoita Kotkan muilla kentillä tai lähistölle tulevien uusien tekonurmien katsomona.

Kuva 33. Uimahallinpuoleinen pääty

4.2.3 Päätykatsomon elävöittäminen maalauksilla

Nykyinen päätykatsomo on taustaltaan melko ankean harmaa. Päätykatsomon taustaa voisi elävöittää esimerkiksi tarjoamalla graffitimaalareilla mahdollisuuden tehdä siihen jalkapalloaiheisia maalauksia. Graffititaide sinällään on jo nykyään hyväksytty taiteen ilmaisumuoto, ja nykyinen kulttuuriministeri Paavo Arhinmäki on vahvasti sitä tukenut. Kotkassa on myös panostettu ennestään paljon ulkoilmataiteeseen mm. kehittämällä patsaskatua. Päätykatsomon maalaaminen tukisi näin siten nykyistä suuntaa.

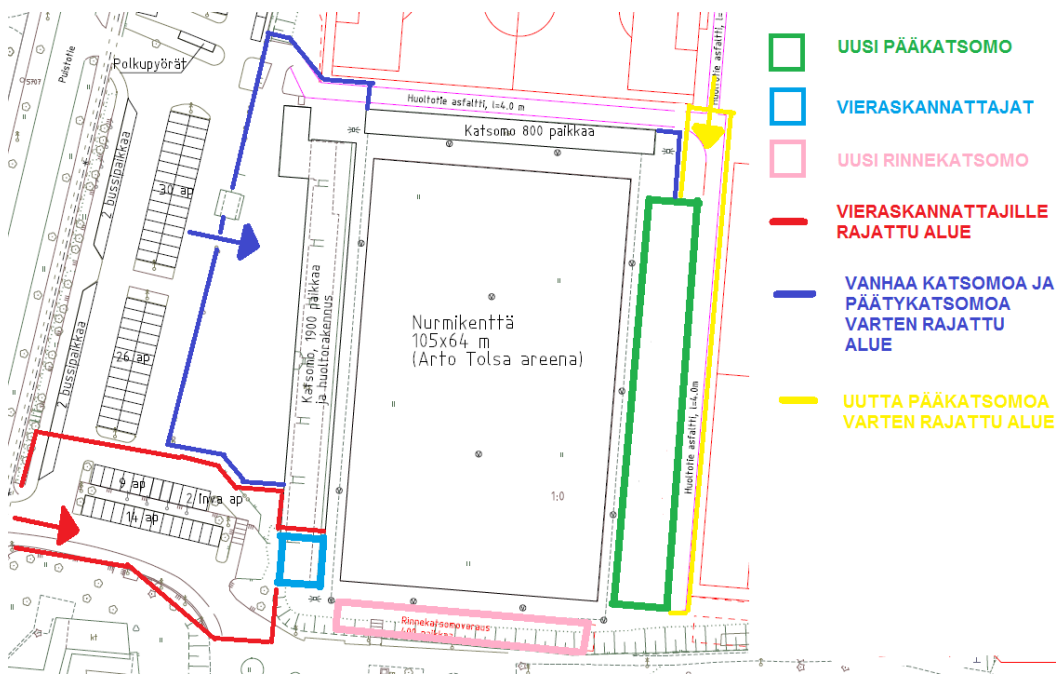
Kuva 34. Päätykatsomon tausta nykyisellään

Kuva 35. Stade du pairayn maalauksia (48)

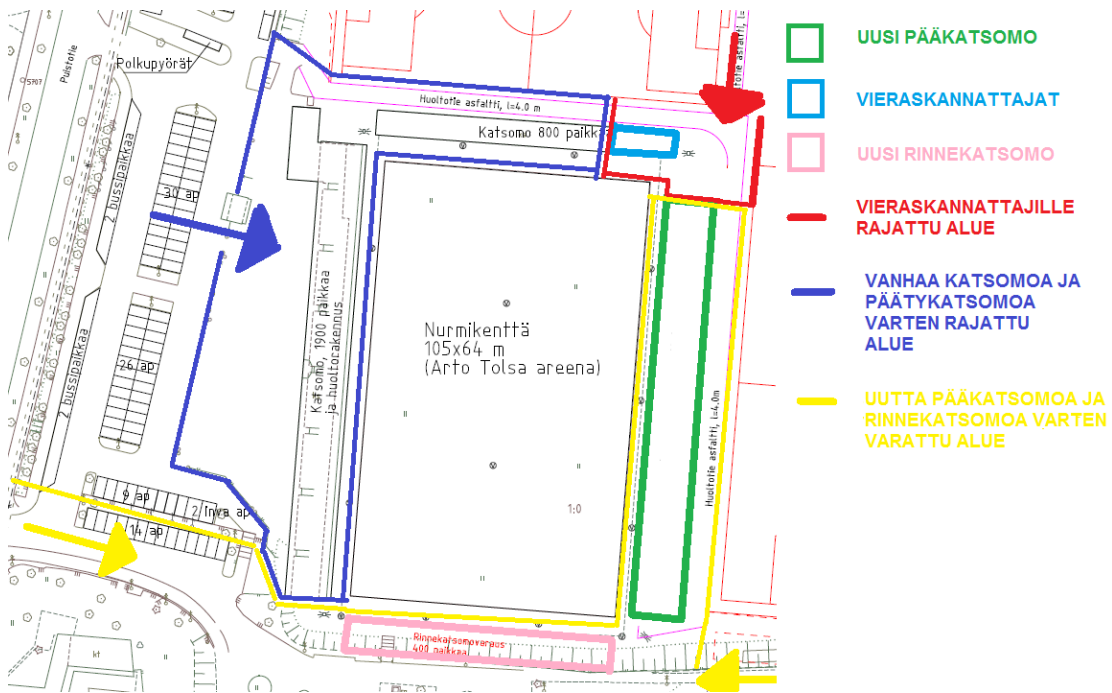
4.2.4 Vieraskannattajien sijoittaminen

Uuden aurinkokatsomon myötä tulee harkita vieraskannattajien sijoittumista uudelleen. Nykyisessä paikassa päätykatsomon päädyssä kannattajat joutuvat törmäyskursseille helposti kotijoukkueen katsojien kanssa. Sijoittamalla kannattajat esimerkiksi pääkatsomon uimahallinpuoleiseen pätyyn voidaan helpommin muodostaa oma suljettu kulkureitti vieraskannattajille. Rajaamalla alueita voidaan luoda omia hintakategorioita katsomon tasoon nähden.

Kuva 36. Vieraskannattajien sijoittaminen uimahallinpuoleiseen pätyyn

Mikäli vieraskannattajat sijoitetaan nykyiselle paikalle, voidaan heille rajata oma eristetty alue kulkusuuntineen. Tällöin uuteen aurinkokatsomoon voidaan luoda uusi kulkusuunta uimahallinpuoleisen päädyn kautta. Täytyy kuitenkin huomioida uimahallin käyttäjien esteetön pääsy uimahalliin.

Kuva 37. Vieraskannattajien sijoittaminen nykyiselle paikalle

LÄHTEET

1. Kokkola R., Pakkanen J., Pietiäinen J-P. 2001. Finnair Stadium. Helsinki: Oy Edita Ab.
2. Lappalainen K. Haastattelu 9.12.2011. Helsinki: Sonera Stadium.
3. Kangasniemi T. 2012. Veritas-stadionin nurmi jälleen valmiina peleihin. Turku-lainen 20.6.2012. Saatavissa: <http://www.turkulainen.fi/artikkeli/114805-veritas-stadionin-nurmi-jalleen-valmiina-peleihin> [Viitattu 10.3.2013]
4. Veritasstadion.fi. Saatavissa: <http://www.veritasstadion.fi/stadion/> [Viitattu 17.10.2012].
5. Martonen A. Haastattelu 17.1.2012 Helsinki.
6. FMC Group. Kuopion keskuskentän jalkapallostadion, Magnum arena. Saatavissa: http://www.fmcgroup.fi/index.php?id=410&ref_search_on=1&order=&show=11&ref_industry=&ref_industry_new=&ref_method=&ref_region=&ref_company=Rakennussuunnittelutoimisto%20Nylund%20Oy [Viitattu 12.1.2013].
7. Keskuskentän siirto kaupungille ei yllättänyt. YLE Uutiset 20.12.2012. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/keskuskentan_siirto_kaupungille_ei_yllattanyt/5470795 [Viitattu 30.3.2013].
8. Hongan stadionhankkeessa yllätyskäännös. Ilta-Sanomat 22.9.2010. Saatavissa: <http://www.iltasanomat.fi/jalkapallo/hongan-stadionhankkeessa-yllatyskaanne/art-1288336411780.html> [Viitattu 30.3.2013]
9. Auvinen T. Haastattelu 7.2.2012. Helsinki: Suomen Palloliiton toimisto.
10. Jalkapallostadion rakennetaan monitoimiviheriölle. Pohjalainen 2.8.2011. Saatavissa: <http://www.pohjalainen.fi/uutiset/maakunta/jalkapallostadion-rakennettaneen-monitoimiviheriölle-1.1045121> [Viitattu 22.2.2013].
11. Jalkapallostadion supistuu ja halpenee. Pohjalainen 19.11.2011. Saatavissa: <http://www.pohjalainen.fi/uutiset/maakunta/jalkapallostadion-supistuu-ja-halpenee-1.1099989> [Viitattu 22.2.2013].
12. Lahti liikuntalautakunta 31§ 9.6.2009. Saatavissa: <http://www.lahti.fi/kannat/lahasia.nsf/0486c97df4a5869d422565df0039b41d/681877e5f2adedacc22575d20044f3b0?OpenDocument> [Viitattu 22.2.2013].
13. Nurmiremontti siirtää FC Lahden muualle harjoittelemaan. Etelä-Suomen Sanomat 20.4.2010. Saatavissa: <http://www.ess.fi/?article=279230> [Viitattu 22.2.2013].

14. Kotila J. Keskuskentän Katsomoremontti käyntiin keväällä. Lapin Kansa 19.9.2012. Saatavissa:
<http://www.lapinkansa.fi/Urheilu/1194767997484/artikkeli/keskuskentan+katsomoremontti+kayntiin+kevaalla+.html> [Viitattu 30.3.2013].
15. Rovaniemen katsomohanke lykkääntyy edelleen. Veikkausliiga 21.11.2012. Saatavissa: <http://www.veikkausliiga.com/News.aspx?id=49750> [Viitattu 30.3.2013].
16. Stadion der freundschaft. 2013. Stadionwelt.de. Saatavissa :
http://www.stadionwelt.de/sw_stadien/index.php?folder=sites&site=stadionfotos_detail&id=199&ordner=roll&page=1 [Viitattu 10.4.2013].
17. Notts County. 2013. Groundhopping.se. Saatavissa:
<http://www.groundhopping.se/NottsCounty.htm> [Viitattu 10.4.2013].
18. UEFA Stadium Infrastructure Regulations Edition 2010. Uefa.com. Saatavissa:
http://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Regulations/uefaorg/Stadium&Security/01/48/48/85/1484885_DOWNLOAD.pdf [Viitattu 10.4.2013].
19. Regulations of the UEFA Europe League 2010/11. Uefa.com. Saatavissa:
http://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Regulations/competitions/Regulations/01/48/48/90/1484890_DOWNLOAD.pdf [Viitattu 10.4.2013].
20. Regulations of the UEFA Champions League. Uefa.com. Saatavissa:
http://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Regulations/competitions/Regulations/01/48/42/49/1484249_DOWNLOAD.pdf [Viitattu 10.4.2013].
21. UEFA myönsi poikkeusluvut suomalaisseuroille. Palloliitto 23.7.2012. Saatavissa:
<http://www.palloliitto.fi/uutiset/uefa-myonsi-poikkeusluvut-suomalaisseuroille> [Viitattu 30.3.2013].
22. Jalkapallokenttiä ja -halleja koskevat määräykset 2013. Palloliitto 2013. Saatavissa: <http://www.palloliitto.fi/node/1875/kentta-ja-hallimaaraykset> [Viitattu 22.2.2013].
23. Mitä nyt, Ratina? Tamperelainen 10.11.2012. Saatavissa:
<http://www.tamperelainen.fi/artikkeli/7049-mit%C3%A4-nyt-ratina> [Viitattu 10.4.2013].
24. Sankala K. 2011. Raatin stadionin ulkommat radat valotaululle. Kaleva 30.8.2011. Saatavissa: <http://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/raatin-stadionin-uloimmat-radat-valotaululle/430236/> [Viitattu 10.4.2013].
25. EM-kisoissa rataskandaali: uskomaton hylkäyssuma! Ilta-sanomat 27.6.2012. Saatavissa: <http://www.iltasanomat.fi/yleisurheilu/art-1288480068509.html> [Viitattu 10.4.2013].

26. Norrporten Arena. 2013. Gifsundsvall.se. Saatavissa: http://gifsundsvall.se/wp-content/uploads/2011/04/Norrporten_Arena-23.jpg [Viitattu 10.4.2013].
27. Saatavissa:
<http://media.photobucket.com/image/tunavallen/pingispg/2011%20Panobilder/PanoTunavallen.jpg> [Viitattu 10.4.2013].
28. Vornanen I. 2011. Katsomo kuin kehitysmaassa. Kuopion kaupunkilehti 27/2011. Saatavissa: http://www.kaupunkilehti.fi/web/pdf/2011_27/24KALE0903P0.pdf [Viitattu 10.1.2013].
29. Waldstadion Kaiserlinde Spiesen-Elversberg. 2008. Euro.stades.ch. Saatavissa: <http://euro.stades.ch/Spiesen-1.html> [Viitattu 10.4.2013].
30. Stadion Holzhof Pforzheim. 2009. Euro.stades.ch. Saatavissa: <http://euro.stades.ch/Pforzheim-Holzof-1.html> [Viitattu 10.4.2013].
31. Stadionfotos Lohrheidestadion. 2013. Stadionwelt.de. Saatavissa: http://www.stadionwelt.de/sw_stadien/index.php?folder=sites&site=stadionfotos_d&id=310 [Viitattu 10.4.2013].
32. Trenkwalder Arena (Stadion Südstadt) Maria Enzersdorf. 2007. Euro.stades.ch. Saatavissa: <http://euro.stades.ch/MariaEnzersdorf-1.html> [Viitattu 10.4.2013].
33. Fuchs-Park-Stadion. 2010. Stadionwelt.de. Saatavissa: http://www.stadionwelt.de/sw_stadien/index.php?stadion=fuchs-park-stadion&folder=sites&site=fotos&id=3658&page=1 [Viitattu 10.4.2013].
34. Stadion Hoheluft. 2013. Stadionwelt.de. Saatavissa http://www.stadionwelt.de/sw_stadien/index.php?folder=sites&id=260&page=1&site=fotos [Viitattu 10.4.2013].
35. Casino Stadion Bregenz. 2007. Euro.stades.ch. Saatavissa: <http://euro.stades.ch/Bregenz-1.html> [Viitattu 10.4.2013].
36. Asteras Tripolis Stadium. 2013. Stadia.gr. Saatavissa: <http://www.stadia.gr/tripoli/tripoli.html> [Viitattu 10.4.2013].
37. Fair Pay Arena. 2013. Europlan-online.de. Saatavissa: <http://www.europlan-online.de/fair-pay-arena/verein/3893> [Viitattu 30.3.2013].
38. AC Kajaani.fi. 2012. Saatavissa: <http://ackajaani.fi/2012/08/04/ac-kajaani-ps-kemi-ottelu-peruttiin/> [Viitattu 10.4.2013].
39. Keskuskentän uusi katsomo valmistuu toukokuun lopussa. Koti-Kajaani 5.4.2006.
40. Turpeinen K. 2011. Katettu katsomo nousee vauhdilla Mondo Areenalle. Savon sanomat 5.6.2011. Saatavissa: <http://www.savonsanomat.fi/uutiset/urheilu/katettu-katsomo-nousee-vauhdilla-mondo-areenalle/677153> [Viitattu 9.1.2013].

41. Stadionfreund.de. Saatavissa: <http://www.stadionfreund.de/> [Viitattu 10.4.2013].
42. Silviu Ploiesteanu. Stadionwelt.de. Saatavissa:
http://www.stadionwelt.de/sw_stadien/index.php?stadion=silviu-ploiesteanu&folder=sites&site=fotos&id=5020&page=1 [Viitattu 10.4.2013].
43. Rantala M. Haastattelu 17.10.2011. Kotka.
44. Kotkan urheilukeskus tekonurmikenttien hankesuunnitelma v1.1 10.9.2012
45. Kotkan urheilukeskuksen kehittäminen 2005 - 2008. Liikuntatoimi.
46. Rantala M. Tarveselvitys urheilukeskus aurinkokatsomo. Liikuntatoimi
26.10.2010.
47. Vilkki J. Haastattelu 2.12.2011. Kotka: FC KooTeePee:n toimisto.
48. Panoramio.com. Saatavissa: <http://www.panoramio.com/photo/7411965> [Viitattu 30.3.2013].